

IMF VE DÜNYA BANKASI ENERJİ POLİTİKALARI
ve
TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALAR

L. Tufan ERDOĞAN
Petrol/Jeoloji Yük. Müh.
Kasım 2002 - ANKARA

Dünya Bankası^(*)'nin petrol ve doğal gaz sektörüne resmi yaklaşımı, "Dünya Bankası Enerji ve Çevre Stratejisi" olarak tanımlanıyor. Buna göre, ilgili ülke yönetimleri, yatırım için olumlu havayı yaratır, bunun için gerekli politikaları benimser, küreselleşmeci siyasi hedefleri gerçekleştirebilirse, petrol ve doğal gaz sektörleri, çevre, sosyal ve yönetsel sorunları çözüldüğünde, kalkınmaya yardımcı olur:

Yabancı yatırımları ülkeye çekerek, fakir uluslara doğrudan yardım eder,
Makroekonomik ve finans dengelerini iyileştirir,
Özel sektörü ve serbest piyasa koşullarını geliştirir ve böylece ülkenin iyi yönetilmesini sağlar,
Çevrenin korunması için yolu açar.

Ancak, gerçek durum bu stratejiyi yansıtmaktan uzaktır. IMF^(*)'nin belirlediği küreselleşmeci siyasi kriterleri, projelerin gerçekleşeceği ülkelere dayatan Dünya Bankası, milyarlarca dolar tutan enerji sektörü kredilerini, ne doğrudan halklara, ne de projelere veriyor. Aksine bu krediler, Enron, Exxon-Mobil, Shell gibi ABD ve çok-uluslu petrol şirketlerine gidiyor.

Dünya Bankası, petrol ve doğal gaz sektörlerine yatırım yapmaya, 1970'li yılların ikinci yarısında, OPEC petrol ambargosunu takip eden yıllarda başladı. OPEC'in dünya petrol piyasasındaki etkinliğini kırmak için Dünya Bankası, petrol şirketlerine yardıma karar verdi. OPEC'in petrol üzerindeki sultasını yok ederek, emperyalist batının, küresel enerji kaynaklarına güvenli erişimini sağlamak amacıyla uluslararası tekellere verilen Dünya Bankası kredileri sayesinde, Rusya dahil bir çok ülkenin enerji kaynakları ABD ve AB hizmetine sunulabildi.

Hemen tümü ABD ve AB kaynaklı uluslararası petrol/enerji şirketleri, 1992-2002 yılları arasında Dünya Bankası'ndan doğrudan 24 milyar dolar kredi aldılar. Bu şirketlerin çoğu, halen ABD'de ve dünyanın başka bir çok ülkesinde, muhasebe sahtekârlıkları, yolsuzluklar, rüşvet, insan hakları ihlalleri ve bunun gibi konular nedeni ile soruşturulmaktalar. Örneğin, Dünya Bankası'ndan aldığı 1,97 milyar dolar kredi ile sıralamada ikinci olan Halliburton şirketi, bu kredinin çoğunluğunu, Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Genel Müdür iken sağladı. Şimdi, şaibeli muhasebe işlemleri ABD yetkililerince soruşturuluyor. 967 milyon dolar Dünya Bankası kredisi ile onbirinci sırada yer alan Enron şirketi, iflasını ilan etmesine rağmen, halen ne şekilde elinde tuttuğu bilinmeyen projelerine kredi alabiliyor. ABD'deki en büyük boru hattı şirketi olan ve Dünya Bankası'ndan 1,5 milyar dolar kredi alarak sıralamada beşinci olan El Paso şirketi, Kaliforniya'da, enerji piyasasında spekülasyon ve fahiş kârdan soruşturma altında ve Kaliforniya Eyaleti'nin açtığı 3,5 milyar dolarlık tazminat davası ile boğuşuyor. Muhasebe kayıtlarında sahtekârlık ve yönetici kadroların anormal harcamaları nedeni ile soruşturulan General Electric, Dünya Bankası'ndan aldığı 1,1 milyar dolar ile, krediciler arasında dokuzuncu sırada. Bu şirketler arasında, insan hakları ihlalleri ve dağıttıkları rüşvetler nedeni ile çeşitli yerlerde soruşturulan Unocal, Harken, CMS, AES, Chevron-Texaco, Shell, Exxon-Mobil, BP-Amoco gibi şirketler yine ilk 50 arasında sıralanıyorlar.

^(*) Gerek IMF, gerekse Dünya Bankası (WBG) 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kuruldu. **Dünya Bankası'nın üyeleri sadece IMF'ye üye olan 184 ülkeden oluşuyor. Hisse sahiplerinin, hisselerine göre oy hakları var. Endüstrileşmiş ülkelerin piyasalarında, borsalarında kendi tahvillerini satarak para kazanıyor. Bünyesinde bulundurduğu kuruluşlar ile birlikte (IDA, IFC, vb.) genelde proje bazında, piyasa faizli ve orta vadeli kredi veriyor. Genel uygulama olarak, bu projeleri yürütecek olan, özellikle ABD ve/veya çok uluslu tekellere kredi veriliyor. IMF'de üyelerin hissedarlığı, oy hakkı söz konusu değil. Parası gelişmiş ülkelerin vergilerinden geliyor. ABD, Almanya, Japonya gibi ülkeler en büyük katkıyı yapıyorlar. IMF, proje bazında değil, üye devletlere, belli kriterleri ve politikaları dayatarak, dilimler halinde para veriyor. Söz konusu kriterleri ve politikaları da, IMF'ye en büyük katkıyı yapan, ABD, AB gibi ülkeler belirliyor. Verilen paralar genelde çok kısa vadeli ve yüksek faizli olabiliyor.**

Bu krediler ile beslenip semiren şirketler de yatırımlarını, tabii ki fakir ülkelerin kalkınması için değil, aşırı kârlılık esasına göre yaptıklarından, sonuçlar genelde halklar için büyük felaketlere yol açıyor. Bu krediler ve bunları yutan çok-uluslu tekeller sayesinde:

ulusların yeraltı kaynakları yok bahasına ellerinden gidiyor, ulusal şirketleri dağıtıyor, yok bahasına yabancılara satılıyor, bu kuruluşlardan büyük miktarlarda işçilerin atılması ile işsizlik yaygınlaşıyor, işçi hakları budanıyor (Dünya Bankası buna “işçi haklarının esnekleştirilmesi” diyor), sosyal adalet yıkılıyor, sosyal patlamalara zemin hazırlanıyor, daha önce halkın parası ile yaptırılmış petrol ve doğal gaz alt yapıları, dağıtım şebekeleri, elektrik santralleri bu tekellere peşkeş çekiliyor, halklar kendi paraları ile yapılmış bu alt yapılardan gelen enerjiyi akıl almaz ücretler karşılığında elde edebiliyor, halkın cebinden çekilen bu paralar, yüksek faizli IMF kredileriyle geri geliyor, halkın zaten kendi parasına ödediği faizlerle oluşturulan ve daha yüksek faizle verilen yeni yeni krediler halkın sırtına kambur ediliyor, enerji altyapısı olmadığı için enerjiye ulaşamayan bölgelerde, normalde devlet eliyle yapılması gereken bu yatırımlar yapılmadığından, fakir bölgeler daha çok uzun süreler karanlıkta kalıyor, gelir dengesizliği daha da büyüyor, IMF ve Dünya Bankası kredi koşullarından en rezili olan, devletin enerji sektöründen elini çektilerip, her alanda küçültülmesi politikaları da eklendiğinde, eğitime, sağlığa, sosyal gelişime ayrılan paralar kesilerek, ulusların elinden insanca yaşama hakları alınıyor, yine IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan Tahkim Yasası sayesinde, enerji piyasası tamamen bu tekellerin insafına bırakılıyor, devletin denetimi ve adalet sistemi onlara işleyemiyor, halklar daha da fakirleşirken, ABD ve AB kasaları onların sırtından doluyor ve bunların temsilcisi petrol şirketleri daha da zenginleşip, azgınlaşıyor, insanı ve çevreyi umursamaz tekellerin elinde uluslara, büyük çevre ve insanlık dramları yaşatılıyor.

Dolayısı ile, IMF ve Dünya Bankası enerji politikaları, ülkeler ve uluslar aleyhine, ABD/AB enerji tekellerini güçlendirme, besleme kaynağı olarak ortaya çıkıyor. Açıkça görülmüştür ki, IMF ve Dünya Bankası'nın, devleti küçültme ve özelleştirme adı altında, ulusların varını yoğunu sattırma politikalarını dayattığı ülkelerde, Enron, El Paso, Halliburton vb ABD petrol ve gaz tekellerinin kârları büyük patlamalar göstermiştir. Yani, Dünya Bankası'nın gerçek enerji stratejisi, iddia edildiği gibi, fakirlerin refaha kavuşması palavrası değil, çok uluslu tekellerin kârlılığının, “gelişme ve küreselleşme” politikaları yolu ile katlanması hareketidir; ulusal zenginliklerin, ulusların elinden alınıp, tekellere taşınması seferberliğidir.

Kısacası, 21inci Yüzyıl'da bir küreselleşme darbesi yaşanıyor. Uluslararası bankalar, Dünya Bankası, IMF, bir ulusun öz kaynaklarını, yani ekonomik kan damarlarını ele geçiriyor ve seçimle işbaşına gelen hükümetleri işlevsiz bırakıp, yabancı şirketlerin birer mutemedi haline getiriyor.

IMF ve Dünya Bankası'nın enerji politikalarını öğrenmek isteyen bir Türk vatandaşı için hayat çok kolay. Başka ülkelerin vatandaşları, konu üzerinde doktora araştırmaları yaparken, ülkemiz vatandaşı, bunu doğrudan doğruya, IMF/DB memurunu bakan atayarak, IMF/DB tarafından yazılmış kanunları meclisinden geçirerek anında öğreniyor. Ödemek zorunda olduğu doğal gaz ve petrol faturaları da doğrudan cebinden çıktığı için, kısa zamanda IMF enerji politikaları üzerinde uzman oluveriyor. Hele önümüzdeki yıldan başlamak üzere apartman yöneticiliği yapacak kişiler, bu konuyla ilgili en az bir doçentlik tezi hazırlamış kadar bilgi ve deneyim sahibi olabilecekler. Türk vatandaşı olarak bilgiye bu kadar kolay erişebileceğimiz başka konu yok. Karakola götürülen oğlunuzun akıbeti hakkında aylarca bilgi alamayabilirsiniz, ama IMF politikaları ile ilgili bilgiyi derhal ve bizzatini yaşayarak en güncel şekilde elde edebilirsiniz.

IMF ve Dünya Bankası'nın, Türkiye'ye atadığı memuru aracılığı ile ülkemize dayattığı, amacı bugüne dek devlet tarafından halkın parasıyla altyapısı yapılmış doğal gaz ve petrol sektörlerine uluslararası tekellerin ve onların yerli beslemelerinin bedavadan konması olan doğal gaz ve petrol piyasaları kanunlarını, ulusunu seven insanlara ibret olmaları açısından, incelemekte yarar var. Bunları yapmadan önce, ulus düşmanlığı ve vatana ihanetin boyutlarının nerelere varabileceğini de tartışmak gerek. Bu aşamada şu Tahkim Yasası'na bir göz atalım.

IMF/DB ENERJİ POLİTİKASI:

Ulusal yeraltı zenginliklerinin ulusların elinden alınıp, uluslararası tekellere taşınması, Uluslararası tekellerin kârlılıklarının, küreselleşme politikası ile katlanması, Seçimle işbaşına gelen hükümetlerin işlevsiz bırakılması, yabancı şirketlerin ve bunları destekleyen bankaların mutemedi yapılması.

IMF/DB ENERJİ POLİTİKALARININ ULUSA ÇIKARTTIĞI FATURALAR:

**PAHALI ENERJİ,
KARANLIK,
İŞSİZLİK,
FAKİRLEŞME,
ÇEVRE VE İNSANLIK
DRAMLARI.**

ÖZETLE:

Ulus devletler ve uluslar aleyhine, ABD/AB enerji tekellerini güçlendirme, besleme seferberliği

ENERJİNİN TAHKİMATI (4686)

Doğal gaz piyasası çerçevesinde kurulacak şirketlerden bahsederken, bunların mutlaka ya yabancı şirketler, ya da yabancılarla kurulacak ortaklıklar olabileceğini belirtmiştik. Yabancı dediğimiz de bizim ülkeye, hukuk sistemimize, adaletimize Osmanlı'dan beri güvenmez. O zaman buyrun size, 2001 yılı ortalarında, bu piyasa düzenleme kanunlarının hemen ertesinde çıkartılan Milletlerarası Tahkim Kanunu (4686)!

Ülke ve halkın çıkarları doğrultusunda yasaları uygulattıran ulusal yargının, birkaç yabancı hakemin insafına terki anlamına gelen "Uluslararası Tahkim" in alacağı kararın kesin nitelikte olması ve bu karara uymanın anayasal bir zorunluluk haline getirildiği ülkemiz koşullarında, herhangi bir hükümetin anayasayı ortadan kaldırmaksızın alınan kararlara karşı çıkabilmesi olanaksız.

Durum, TMMOB-EMO'nun ve diğer tahkim karşıtı, ulusçu, tam bağımsızlıkçı kişi ve kuruluşların web sitelerinde özetlenmiş: "Eğer bir siyasal iktidar, ortaya çıkacak anlaşmazlık karşısında uluslararası tahkim kararlarını kabul etmez ve uygulamaz ise, emperyalist ülkelerin askeri güçleri bunları uygulamak için devreye girecektir. Çünkü, uluslararası hukuk, böyle bir güç kullanımını meşru kabul etmektedir. Eğer söz konusu olan tahkim kararının esas alındığı hukuk ABD hukuku ise, ABD anayasasının bu konudaki devlet başkanına verdiği emredici görev, hukuka aykırı uygulamalara karşı tüm ekonomik, sosyal, politik ve askeri önlemlerin alınması olduğundan, müdahale hukuki bir temele oturtulabilecektir. Böylece emperyalizm, kendi çıkarlarına aykırı düşen hükümetleri devirebilmek amacıyla müdahale edebilmenin tüm meşruiyetini kazanmış olmaktadır...

Tahkim sayesinde emperyalizm, kendi çıkarlarına uygun olarak geri-bıraktırılmış ülkelerdeki yatırım ve üretim süreçlerini denetleyebilecek ve yönlendirebilecektir. Bunun anlamı ise, yeni kanunlarla yaratılacak emperyalist tekellerin çıkarlarına uygun olarak üretim yapılması ve fiyatların düzenlenmesidir. Bundan etkilenenler halk kitleleri ise, bu düzenlemelere karşı tepki gösterdiklerinde anayasal suç işlemiş olacaktırlar. Bu bağlamda, emperyalist tekellerin herhangi bir uygulamasına karşı yapılacak bir protesto eyleminde atılacak sloganlar, kolaylıkla TCK'nın 146. maddesi kapsamında girebilecektir. Bu gelişmeler karşısında, bizim gibi ülkelerde ne demokrasiden, ne de hukuk devletinden söz etmek olanaksız olmaktadır. Mevcut anti-demokratik yasalar değiştirilse bile, uluslararası tahkim varlığını sürdürdüğü sürece, ülkenin demokratik bir hukuk devleti olabilmesi olanaksızlaşmıştır."

TBMM'nin yeni bir çevre yasası çıkarttığını varsayalım. Bu yasa, doğal olarak, işletmelere yeni çevre koruma kuralları, bu kurallar da ek harcamaları getirecek. Bu durumda, ülkemizde faaliyet gösteren bir yabancı ortaklık, Tahkim Yasası'na dayanarak, derhal tahkime başvuracak. ABD'de bulunan uluslararası hakem heyeti listesinden alınacak hakemlerin büyük olasılıkla aleyhimize karar vereceklerini düşünmek zor olmasa gerek. Böyle bir durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, varlığının tek nedeni olan YASAMA yetkisini kullandığı için, Türkiye Cumhuriyeti bir yabancı şirkete TAZMİNAT ödemek zorunda kalacak! **Bu yasayı başımıza bela edenleri kutlamak gerek!**

Tahkim ile ülkenin yargı organlarının, yani halk adına denetim sisteminin sonu getirildi. Artık yabancı yatırımcı, adalet korkusu olmadan rahatça saldıracaktır. IMF ve Dünya Bankası'nın en önemli isteği böylece gerçekleşti. Artık sıra Doğal Gaz ve Petrol Piyasaları Kanunlarına gelebilirdi. Nitekim ilk önce, alt yapısına yıllardır ulusça büyük paralar kapırdığımız, hırsızların, dolandırıcıların, ahlaksızların at oynattığı ve yolsuzluklarının adı faturalarını halka ödettiği en hayasız soygunlara açık olan doğal gaz piyasamız düzenleniverdi.

DOĞAL GAZ PİYASASI KANUNU (4646)

Bir bakanımızın, IMF ve Dünya Bankası'nın emri ile, ABD'den gelirken çantasında getirdiği "olmazsa olmaz" yasalardan biri olan, bu nedenle de, ciddi şekilde tartışılmadan, komisyonlardan ve vekillerden son ana dek gizlenerek, pek kısa süre içerisinde yasalaştırılan Doğal Gaz Piyasası Kanunu (4646), elektrik ve enerji piyasası kanunlarının sanki bir kopyası. Birimlerin değişmesi (varil, ton, kW.saat yerine "metreküp") dışında önemli bir ayrılık yok. Bu sayede, biri okunduğunda diğerlerinin de okunmuş olması gibi hoş bir kolaylık sağlanmış oluyor!

Tasarı, reçeteleri ile Endonezya ve Arjantin gibi bir çok ülkeyi iç savaşların eşiğine getirmiş Dünya Bankası, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Beyaz Enerji Operasyonu'nda yargılanan bürokratları, adı Arthur Andersen'den daha önce skandallara karışmış Coopers and Lybrand Firması ve şiddetli özelleştirmeci, küreselleşme yanlısı Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi üyeleri tarafından kotarılmış.

İngilizce orijinalinin kötü ve komiklikler de içeren bir tercümesi olan yasa, aynı zamanda AB'nin aday ülkelere dayattığı uyum yasalarından da biri olma özelliğini taşıyor. Yani, Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nun tam olarak yürürlüğe girmesi ile, hem ABD'li, hem de AB'li enerji şirketlerini, yatırımcılarını sevindirmiş oluyoruz. Hele bu şirketlerden bazılarının adları kendi ülkelerinde çamura bulanmış ve insan içine çıkacak yüzleri kalmamış ise, bunlara yeni bir ekme kapısı açması bakımından, ne kadar "iyiliksever", ne kadar "düşenin dostu" olduğumuzu dosta-düşmana ilan edebilmemize de fırsat tanıyor!

2001 yılı başlarında yürürlüğe giren 4646 sayılı yasanın getirdiği en büyük yenilik, doğal gaz işini BOTAŞ ve belediyelerden alıp, üyelerini koalisyon ortağı partilerin herbirinden bir bakanlığının atadığı Doğal Gaz Piyasası Kurumu koordinasyonunda tam rekabete açması. Rekabet derken, halk yararına, fiyatların düşebileceği bir rekabet ortamı değil bu tabii ki. Büyük şirketlerin yararına düzenlenen bir rekabet bu! Yıllık tüketimi 1 milyon metreküp'ten küçük olanlar, "serbest olmayan

tüketici” olarak tanımlanıyor. Bunlar (yani bizler) dağıtım şirketlerinin saptayacağı fiyattan gaz almak zorunda olacak. Büyük tüketiciler ise, dilediğinden alabilecekler ve rekabetten faydalanabilecekler; zira kanun onları “serbest tüketici” olarak tanımlıyor.

Yasa ile doğal gaz, evimize gelene dek aşağıdaki şirketlerden geçecek:

İthalatçı Şirket,
Toptan Satış Şirketi,
Depolama Şirketi,
İletim Şirketi ve
Dağıtım Şirketi.

Bunlar, lisanslarını, ihale yoluyla Doğal Gaz Piyasası Kurumu’ndan alacaklar. Bunların yanı sıra kurulacak olan:

İç Tesisat Şirketi, ve
Servis Hatları Şirketi

ise, lisanslarını Dağıtım Şirketi’nden alacaklar. Yani, ithal edilen doğal gaz, evimize gelene kadar, birbiri ile rekabet eden değil, birbirini takip eden, tamamlayan tam YEDİ özel şirketin elinden geçecek.

Böylece, doğal gaz fiyatına etki edecek tarifeleri sıralayacak olursak:

İthalat fiyatı,
Depolama tarifesi,
Toptan satış tarifesi,
İletim tarifesi,
Dağıtım tarifesi,
Perakende satış tarifesi,
Bağlantı tarifesi, ve
Sistem kullanma ve servis tarifeleri.

Yani elimize geçecek fatura, bunların toplamını yansıtacak.

Peki, bizim ülkemizde bütün bu işleri yüklenilecek anapara birikimi olan şirketler var mı? Pek yok. Olanlar da riski dağıtmak için mutlaka yabancı ortaklarla girecekler bu işlere. Zaten bu yasayı bize dayatırlarken, ABD ve AB üyeleri de bunun hesabını yapmıyor muydu? Yani kısacası doğal gaz işlerimiz, yabancı tekellere, biraz da onların yerli işbirlikçilerine, değnekçilerine kalıyor.

Belediyelerde olan dağıtım şebekeleri 15 yıl sonunda ellerinden alınıp, yeni özel şirketlere verilecek. Halkın parası ile yapılmış şebekeler, özel şirketlere aktarılacak. Belediyeler 2 yıl içerisinde Kurum’la lisans sözleşmesi yapacaklar. Bu süre yakında doluyor. Belediyelerin içerisinde bulunduğu ekonomik koşullar belli. Lisansı alabilmek için Kurum’un öngöreceği mali yükü kaldıramayacakları için, bu yolla 15 yıl da beklenmeden, şebekeler belediyelerin elinden alınabilecek. Kanunda belediye, ya da belediye şirketine Dağıtım Şirketlerinde %20 gibi bir ortaklık öneriliyor. Tabii bu tamamen zevahiri kurtarmak için, laf olsun diye konulmuş. Öncelikle hiçbir belediyenin bunu alacak maddi gücü olmayacak. Alabilse bile, kararlarda hiçbir etkisi olmayacağı için, halkın seçtiği belediyenin hizmet yükümlülüklerine, vatandaşın şirketler karşısındaki korunmasına sınırlama getirilmiş olacak.

Yine bu yasaya göre, gerek kurum ve gerekse dağıtım/iletim şirketleri belediyelerin imar planlarının üzerinde ve bunlardan tam bağımsız olacak. İsteyen istediği yere doğal gaz depolama tesisi yapabilecek, istediği yerden de borular geçirebilecek. Bunda da belediyelerin imar planlarının hiçbir kıymet-i harbiyesi olmayacak!

Gerek iç tesisatlar (yani evlere kurulacak olanlar) ve gerekse servis hatları ile ilgili sertifikalar, Kurum adına Dağıtım Şirketlerince verilecek. Yine bu işi Dağıtım Şirketleri denetleyecek! Tam felaketlere gebe bir madde. Tabii ki hal böyle olunca, dağıtım şirketleri, iç tesisat ve servis hatları ile ilgili yan şirketler kurup, sertifikaları kendi kendilerine verecekler. Kendi kendilerini denetleyecekleri için de, bu mekanizmanın ne kadar sağlıklı çalışacağı şimdiden belli. Kısacası, tüm dağıtım, tesisat, servis hatları işlerinde tekeller kurulması başarıyor. Fatura tabii –her zamanki gibi- vatandaşa çıkacak. Hem cebine el sokulacak, hem de denetimsizlik ya da göstermelik denetim sayesinde canına da kastedilecek. Ne kadar ödersen o kadar emniyet olacak.

Kurum adaylarını Bakanlıklar (Enerji, Hazine’den sorumlu Devlet, Sanayi ve Ticaret) belirleyecek. Yani hükümet ortakları arasında bölüştürülmüş! Aslan payı da tabii, enerji işlerine “gönül vermiş” bir değerli partimizin Enerji Bakanlığı tasarrufunda (Başkan ve 2 üye). Yasa, üyeleri bakanlara seçtirdikten sonra, güzel bir espri yapıyor: “Kurum Enerji Bakanlığı ile ‘ilintili’, ama Bakanlığa bağlı değil. Kararlarını bağımsız verir!” Yasayı hazırlayan yabancıların belli ki espri yetenekleri çok gelişmiş. Türkiye’de üyeyi Bakanlara seçtirip, iş başına getireceksiniz ve “kararları bağımsız olacak” diyeceksiniz! Adama, “ya Türkiye’yi hiç tanıyorsun, ya da sen hiç dayak yememişsin” derler. Nerede bu kuruluştaki tüketici? Nerede sendikalar? Nerede çevreci kuruluşlar? Nerede sivil toplum?

Tüketiciyi koruyor havasını vermek için, Kurum’a tarifelerde alt ve üst sınırları belirleme yetkisi veriliyor. Ancak Kurum, bu limitleri, tüzel kişilerin (şirketlerin) kendisine bildirdiği tarifelere bakarak saptayacak. Bu durumda bu alt ve üst sınırları da yine Kurum değil, şirketler belirlemiş olmuyor mu? Buyurun size tipik bir şark kurnazlığı, ya da daha doğru deyişle, alemi sersem yerine koyma girişimi! Yasaya göre, Toptan Satış Tarifesi, Kurum esaslarına göre (yani kendisine şirketlerin verdiği alt ve üst sınırlar çerçevesinde) alımı-satımı yapan tarafarla serbestçe belirlenecek. Piyasayı ve evdeki tüketiciyi tamamen ithalatçı/dağıtımçı şirketlerin insafına bırakıyor yasa.

İthalattan itibaren araya depolama, dağıtım, iletim ve bunun gibi birçok aracı da koyulduğu için, bu fiyatlar tabii ki her aşamadan anormal şişirilerek geçecek!

Kanunun getirdiği müthiş bir yenilik de, bu binbir çeşit aracı şirketi, yani yeni tekelleri kurmasını tercih ettiği kişilere taktığı komik isim: “Yatay Bütünleşmiş Tüzel Kişi”. Tam ülkemizdeki ekonomik çarkların işleyişini tanımlayacak sözcük! Bu “yatay bütünleşmiş” kişiler şöyle tanımlanıyor: “doğal gaz üretimi, iletimi, dağıtımı, ithalatı, ihracatı, depolaması, satışı işlerinden en az birini gerçekleştiren ve aynı zamanda doğal gaz sektörü dışında başka bir faaliyeti gerçekleştiren tüzel kişi”. Burada can alıcı nokta, “aynı zamanda doğal gaz sektörü dışında başka bir faaliyeti olanlar”! Kim olabilir acaba? Örneğin, gazete ve TV sahipleri olabilir; inşaat şirketleri olabilir. Seçenek çok.

Ayakkabı fabrikası kurmak istiyorsunuz, karşınıza bir kanun çıkıyor: “eğer bir jilet fabrikası varsa, ayakkabı üretebilirsin”. Bizde kanunlarda şirket isimleri geçmez. Her ne kadar neredeyse tanımları yapılsa da, asla isimleri geçmez!

ETK Bakanlığı'nın 18 Ekim 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan duyurusuna göre, doğal gaz fiyatları, tümüyle serbest piyasa koşullarına bırakıldı. 23 Haziran 1992 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış olan düzenlemenin 1 ve 5 no.lu maddelerinde değişiklik yapan duyuruda, eski düzenlemedeki “ithal edilen gazın fiyatı, arza sunulan yerdeki fiyata esas teşkil eder” şeklindeki bölüm, “serbest piyasa koşullarında oluşmuş, satış anlaşma ve faturalarında gösterilmiş şekilde arza sunulmuş gazın fiyatı, gaz satış fiyatı olacaktır”, olarak değiştirildi. Bu değişiklik 18 Ekim 2002'de yürürlüğe girdi.

EPDK (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu), daha önce Bakanlar Kurulu'nda imzalar tamamlanmadığından 6 aylık ertelemenin ardından 2 Kasım 2002 tarihinde doğal gaz piyasasını tam denetimi altına aldı. Bu tarihe kadar, şehiriçi dağıtım ve tarifeleri yönetmeliklerini çıkartan EPDK, önce gaza kolayca erişebilecek 22^(*) bölgede ihaleleri^(**) sonuçlandırmaya çalıştı. Bu ihaleler daha sonra 60 bölgeyi kapsayacak şekilde genişleyecekti.

Böylece 2 Kasım 2002 tarihinden itibaren 4046 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu çerçevesinde, doğal gaz dağıtım işi tamamen serbest piyasa faaliyeti haline geçmiş oldu ve şehiriçi dağıtım fiyatları, ihaleleri kazanan şirketlerin serbestçe belirleyeceği insaflarına terkedildi.

ETK Bakanlığı, söz konusu bölgelerde doğal gazın gereksinim ile ilgili projeksiyonları belirleyecek olan ihaleleri iptal etmiş, sadece o bölgelerde bulunan (çoğunluğunda doğal gaz sektörü ile ilgili bilgi birikimi bulunmayan) üniversitelerden bu konuda görüş ararak ihtiyaçları saptama yoluna gitmişti. Dolayısı ile, gerçekçi olarak ortaya çıkacak doğal gaz talep rakamları, hayali rakamlara ulaştırılarak şişirilme olanağına kavuşmuş, böylece Türkiye'nin ihtiyacının çok üzerinde doğal gaz ithalatına inanılmaz fiyatlarla mahkum edilmesi sağlanmıştı.

Gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde doğal gazın talep artışının yılda %3-5 arasında değişmesine rağmen, neden ETKB ve BOTAŞ'ın hiçbir mantığa, bilimsel yaklaşıma uymayan afaki hesaplarına göre Türkiye'nin talep artışının yıllık %10-15 rakamlarına ulaştığı sorusu, bu konuda hiçbir zaman bir iyi niyet olmadığını gözler önüne sermektedir.

1986-2001 yılları arasında ETKB ve dolayısı ile hükümetler, başta Rusya olmak üzere, İran, Cezayir, Nijerya, Azerbaycan ve Türkmenistan ile, yıllık miktarı yaklaşık 68 milyar metreküp'ü bulan ve tüketimi asla mümkün olmayan doğal gaz anlaşmaları yapılmıştır. Bu anlaşmaların süreleri, tam anlamı ile geleceğimizi ipotek altına alır şekilde, 20 ila 30 yıl arasında değişmektedir. Bu anlaşmalar arasında en anlamsız olan Türkmenistan ile yapılan 16 milyar metreküp'lük bölümü çıkarttığımızda bile kalan rakam yıllık yaklaşık 52 milyar metreküp. Bunların tümü de, “al ya da öde” şeklinde yapılan anlaşmalar.

Bu anlaşmalarla, asla tüketemeyeceğimizi cümle alemin gördüğü doğal gazı başımıza bela eden ETKB, Ağustos 2002'de, sessiz sedasız, önümüzdeki yıllar için öngördüğü doğal gaz gereksinim rakamlarımızı indiriverdi! Aşağıdaki tablo, ileride başımıza hangi faturaların çıkacağını gösteriyor:

(*) Adapazarı, Ağrı, Amasya, Bilecik, Çorum, Düzce, Edirne, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Kırklareli, Kırşehir, Tekirdağ, Sivas, Kayseri, Aksaray, Konya, Samsun, Kırıkkale, Balıkesir, Manisa, İzmir.

(**) Başvuran Şirketler: Kılıçoğlu San., Baksam Metal San., Bakioğlu Holding, Boren, Man-Er, Amec Services, Asad Enerji Dağıtım, Palmet Metal Endüstri, Baktrans Taşımacılık, Bakış Yapı İnşaat.

YIL	İHTİYAÇ (eski) milyar m ³	İHTİYAÇ (revize) milyar m ³	ANLAŞMA milyar m ³	FARK milyar m ³
2002	23,3	19,0	25	-4
2003	31,6	27,3	28	-4
2004	37,6	30,8	31	-7
2005	43,9	32,2	41	-12
2009	52,1	Henüz revize edilmedi		
2020	82,7	Henüz revize edilmedi		

Sessiz sedasız, kendi yaptığı tahminlerde bu denli büyük farklarla tenzilata giden ETKB yetkilileri, tabii ki 2002 yılı için çok geç kalmışlardı. Zaten bu indirimlerin nedeni de, önceki tahminlerinin 2002 yılında tutmaması değil miydi?

Bakalım 2002 yılında neler olmuş:

SATIN ALINMASI ANLAŞMALARLA TAAHHÜT EDİLENİN GERÇEKLEŞME YÜZDESİ	
OCAK 2002	Satın alınması gereken gazın ancak %80'i alındı.
ŞUBAT 2002	Satın alınması gereken gazın ancak %50'si alındı.
MART 2002	Satın alınması gereken gazın ancak %40'ı alındı.

Anlaşmalar “al ya da öde” şeklinde yapıldığı için, bu süre içerisinde Türkiye'nin boşa ödediği para 170 milyon dolar! 2002 sonuna kadar bu rakam, yani ödenecek ceza, 1 milyar dolar'ı buluyor. Kaldı ki, alınan bu kadar gazı da harcayabilmek için hidroelektrik ve termik santrallerimiz uzun süreler devre-dışı bırakıldı ve halkımızın bunlarda kilowatt-saat'i 2-4cent'e üretilen elektrik yerine, doğal gaz çevrim santrallerinde 12-16 cent'e üretilen dünyanın en pahalı elektriğini satın alması sağlandı. Buna rağmen tablo bu! Ödenen cezalar, pahalı elektrik ve bir türlü yargı önüne getiremediğimiz sorumlular! Ulusun kaderi bu olmamalı.

İşin en tuhaf, belki de eğlenceli tarafı da, başımıza bu belaları saran yetkililerin inanılmaz pişkinlikleri. Türkiye'nin ileriki yılları için yaptıkları afaki doğal gaz gereksinim tahminleri bu kadar tutarsız olan ve bunu da kabul etmek zorunda kalan, ülkeyi büyük zararlara sokan yetkililerin başlarını öne eğmesi ve utanmaları gerek, değil mi? En azından ulustan özür dilemeleri ve yargılanmalarını istemeleri gerek. Hiç olur mu? Elde kalacak bu büyük doğal gaz fazlalığı için bir şark kumazlığı düşünmek varken! ETKB yetkililerine bakılırsa bu fazlalık, Türk-Yunan doğal gaz boru hattı yapılarak AB ülkelerine ihraç edilecek. Bakanlık buna “re-export” diyor. Tabii kimse sormuyor: AB zaten doğal gazını mevcut hatları aracılığı ile Rusya'dan, bizden çok daha ucuza (biz bin metreküp'ünü 130 dolar'dan alırken, onlar 70-80 dolar ödüyorlar) alıyor. Bizim 130 dolar'dan aldığımız Rus gazını, AB'ye en az 140-150 dolar'dan satmamız nasıl mümkün olabilir? Üretici ülke adamın burnunun dibinde iken, ondan kazık yiyerek aldığımız gaza para kaptırmak için nasıl bir salak olması gerekiyor? İnsan, gülsün mü, birilerini dövsün mü, karar veremiyor!

Doğal gaz soygununun bir diğer göstergesi de, Türkiye'nin anormal şişirilmiş fiyatlarla ve miktarlarda ithal ettiği doğal gazın dağıtımının yapıldığı sektörler göz önüne alındığında ortaya çıkmaktadır. BOTAŞ, bu yıl ithal ettiği doğal gazın %68'ini elektrik santrallerine, %17'sini evlere, %12'sini sanayi tesislerine ve %3'ünü de gübre fabrikalarına satmıştır. Böylece, gerek hidroelektrik ve gerekse termik santrallerimizden kilowatt-saatini 2-4 cent'e ürettiğimiz elektriğin, (sık sık bu santraller devre dışı da bırakılarak) doğal gaz çevrim santrallerinde 14-16 cent'e üretilmesi gerçekleşebilmiş; halkımızın dünyanın en pahalı elektriğini satın alabilmesi sağlanmıştır.

Bir kısmı ileride başımıza büyük belalar açacağı kesin, bir kısmı da zaten asla doldurulamayacak boru hatlarını açarken, “it ürür, kervan yürür” diyerek saldırganlaşan, ya da “meyveli ağacı taşlarlar” diyerek utanmazlıklarını zirvalayarak kapatmaya çalışanların ne mal oldukları bir gün anlaşılacak; ancak bu arada bizler geleceğimizi de bağlayan bu kazıklara göğüs germek zorunda kalacağız. Geç gelen adaletin de, bu kazığı hafifletmede bir kıymet-i harbiyesi kalmayacaktır.

Doğal gaz soygununu yasal hale getirdikten sonra, sıra tabii ki petrol piyasasını mınıcıklamaya, ülkemiz kaynaklarını koşulsuz teslim etmeye gelmişti. Her ne kadar geçen hükümetin ömrü bu yasağı geçirmeye yetmedi ise de, IMF/Dünya Bankası memurlarının milletvekili olmasıyla, yakın zamanda bunun da geçeceği belli. Biz şimdiden bakalım, başımıza ne işler açılacağına.

PETROL PİYASASI KANUNU VE PETROL KANUNU DEĞİŞİKLİK TASARILARI

Petrol Piyasası Kanunu, **petrol dışalımını, rafinajı, depolanması, dağıtımını** ve ağırlıklı olarak da konu ile ilgili **inşaat işlerini** hedefliyor. Arama ve üretim işlerini, mevcut Petrol Kanunu ve ona getirilmek istenen Petrol Kanunu Değişiklik Tasarısı'na bırakıyor.

Petrol Piyasası Kurumu aşağıdaki gruplar altında **lisans** işlerini yürütüyor (Madde-2):

ENERJİ GRUBU:

Rafinaj
İşleme
Umumi Depolama
İletim

DAĞITIM GRUBU:

Akaryakıt Toptan Satışı
Bayilik (lisans dışı)

HİZMET GRUBU:

Hizmet Sağlama
Tesis Tasarım ve Proje Yüklenimi
Tesis Yapım Yüklenimi
Tesis Kontrollük Yüklenimi

Kurum bu grupların alt başlıklarının herbiri için lisans veriyor.

Özellikle “Hizmet Grubu” önemli, zira **bu işlerin tümü inşaat işleri**. Bu kadar tesisin ne olacağı, nelerin “tesis”e girip, bu lisansı alan inşaat firmaları tarafından yüklenileceği belli değil. **Bizde enerji işleri, inşaat firmalarının bir van uğraşı haline gelmiş durumda**. Bunun savunması, ya da gündeme getirilmemesi işini de, yine enerji işlerini bir hobi haline getiren bir **medya tröstü** yapıyor. Zaten gerek doğal gazda, gerekse petrolde, kurulan bu “kurum” ve “kurul”lar sayesinde, uzun süredir enerji işlerinden bihaber **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı**'nın (varsa) işlevleri de pratikte sona ereceği için, ileride tüm enerji işlerinin **Bayındırlık Bakanlığı** tarafından yürütülmek zorunda kalacağı da şimdiden belli.

Kanun, tüm IMF dayatması kanunlarda olduğu gibi, teslimatlarda “**serbest piyasa koşulları**”nda oluşacak fiyatları getiriyor. Ancak, Rafinajcı, İşlemeci, Umumi Depocu, İletimci ve Akaryakıt Toptan Satıcısı lisansları sahipleri, Kurum'un tavan ve taban fiyatları saptamasında yardımcı olmak amacıyla, “**tarife**” **düzenlemek zorundalar**. Yani bu tür lisansları bulunduranların, kendileri de oluşturmuş olsalar, onaylanmış bir tarifeleri olabilecek. Buna karşın, bayilerin ve **Hizmet Grubu lisans sahiplerinin** (yani inşaatçıların) **böyle bir zorunluluğu yok**. Bunlar, tarifeye gerek görmeden, yani fiyatları denetlenmeden işlerini görebilecekler.

“**Ağır Kusur**” ve “**Birinci Dereceden Kusur**” durumlarında bile, lisans sahiplerine uygulanacak cezalarda (*sırası ile*, 500 milyar ve 200 milyar TL) inanılmaz eşitsizlikler var. Söz konusu bu kusurlar, eğer bayilerce ya da **Hizmet Grubu** lisans sahipleri (yani inşaatçılar) tarafından işlenirse, **%80 oranında azalıyor** (Madde 18).

Ayrıcalıklar bitmedi. **Hizmet Grubu** lisanslılarına (yani inşaatçılara) Kurum gelirlerinin ilk kalemi olan “**Katılma Payı**” **ödetirilmiyor** (Son Hükümler). Kısacası, “*Rakı şişesinde balık olmak*” artık demode. Onun yerine “*enerji işlerinde inşaatçı olmak*” geçerli günümüzde!

Petrol Piyasası Kanunu, **o derece petrolden uzak, inşaata yakın** kişiler tarafından hazırlanmış ki, Kanun'un ilk maddelerinde yapılan tanımlamalar bile, ileriki maddelerde birbirine karıştırılıyor; son derece eğlenceli anlamlar çıkacak şekilde düzenlemeler getiriliyor. Tanımlar bölümünde “**ham petrol**”ü yeraltından çıkartılan doğal haldeki petrol, “**petrol**”ü ise ham petrol de dahil tüm petrol ürünleri olarak tanımlayan Kanun, “**üretici**”ye “**petrol**” (“*ham petrol*” değil!) üretip, bunu rafineriye kadar taşıyan tüzel kişi diyor. Daha da ileri gidip, “**üretici**”ye, “**Akaryakıt Toptan Satışı Lisansı**” alamayacağını bile bile, “**akaryakıt**” sunum hakkı veriyor (Madde 6). Kısacası, Kanun'u hazırlayanlar, süper benzin, mazot, gazyağı gibi ürünlerin, yeraltından “doğal rafinaj (!)”dan geçip üretilebileceğini zannediyor.

Enerji ve Dağıtım Grubu lisanslılar, yapmaları gereken tesisler için, arazi/arsa/mülk sahipleri ile anlaşamazlar ise, **Kurum** bu tüzel kişilere yardımcı olmak amacıyla, “**kamulaştırma**” için “**lüzum**” kararı alabiliyor (Madde 7). Bu karar, doğrudan “**kamu yararı**” kararı sayılıyor. Kamulaştırılacak bu yerler, lisans sahibi adına tapu siciline kaydediliyor. “Tesis” olarak anılan işler belirsiz olduğu için, bu tür lisans sahipleri “tesis” adı altında, diledikleri yeri kamulaştırmaya aldirabilecek; eski sahiplerini her yönden mağdur edebilecekler.

Petrol Piyasası Kanunu ile birlikte çıkartılması istenen Petrol Kanunu Değişiklik Tasarısı da bir dizi sakıncalı maddeler içeriyor:

Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nün tüm görev ve yetkilerini, iki üyesinin TOBB, birer üyesinin ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine Sorumlu Devlet Bakanlığı ve Rekabet Kurumu tarafından atanan Petrol Piyasası Kurumu'na bırakıyor. Tümüyle politik tercihlerle ve belli bir toplum kesiminin atamalarıyla işbaşına gelen bu Kurum'da, her zamanki gibi, üretici, tüketici, yani halk yok. Böyle oluşturulan bir Kurum'da, patronlar ve iktidar ortakları dışında kimsenin borusunun ötmesi mümkün mü?

Petrol Hakkı müracaatlarında, tercih yapılırken, başvuru sırasını kaldırıyor. Seçimi, Kurum'un keyfine bırakıyor.

İmar alanlarında, doğal ve tarihi koruma alanlarında, arkeolojik merkezlerde eski kanunda petrol faaliyeti yasaklanmış iken, yeni değişiklikle, Bakan iznine bırakılıyor.

Yeni tasarıda, petrol faaliyetinde bulunan şirketlerin eski kanundaki, olası zarar ve ziyan için teminat zorunlulukları kaldırılıyor.

Yurtiçi petrol fiyatları tümüyle serbest piyasa koşullarına terk ediliyor.

Yerli petrol ve doğal gaz üretiminde, "memleket ihtiyacı" için kullanım ve paylar kalkıyor. Üretici tüm üretimini yurtdışına satabiliyor. Buna karşın, nasıl uygulanabileceği belirsiz ve tahkime takılıp kalacak bir "ulusal stok" getiriliyor.

TPAO'nun tüm ayrıcalıkları kalkıyor. Devlet adına denetim yapma görevi elinden alınıyor. Arama alanları, ruhsat sayısı, işletme, ruhsatlarda öncelik, gibi tüm ayrıcalıkları kaldırılıp, herhangi bir tüzel kişi ile eşit duruma getiriliyor.

Arama ruhsatnamesi, aramacı olmayan bir hükmi şahıs tarafından bile talep edilebiliyor. Yani, önüne gelene arama alanlarını kapatma hakkı verildiği gibi, ellerine geçirdikleri alanları, yabancı şirketlerle pazarlıkta kullanıp, havadan para kazanmalarına da geçit verilmiş oluyor. Daha acısı, TPAO bu tip kişilerle aynı düzeye indirilip, bunlarla rekabete zorlanıyor.

Petrol hakkı sahipleri, ürettikleri petrol ile, ithal etmiş bulunduğu malzemeyi, her türlü ihraç vergi ve resimlerinden muaf olarak ihraç edebiliyor. Bunun yanında, ithal edilmek zorunda olunan sondaj, üretim, araştırma vb. malzemelere uygulanmakta olan muafiyet de kaldırılıyor.

Yabancı şirketlere, belli oranda Türk mühendis ve işçisi çalıştırma, eğitim, staj zorunlulukları kaldırılıyor.

Bu tasarıları TBMM gündemine getirebilenlere, başımıza bela edip, yarınlarımızı karartanlara kocaman bir "bravo"! İşte "gaflet", işte "delalet" ve işte "hatta hıyanet"!

SON SÖZ:

IMF ve Dünya Bankası politikalarının uygulanması, gereğinde zorla dayatılması işi hassas bir konu. Bu işi sadece IMF ya da Dünya Bankası görevlilerine ihale etmek doğru değil. Bunları bakan da yapsanız, milletvekili de seçirtseniz, sonuçta kaç topları, kaç tüfekleri var diye sorarlar adama. Devreye ABD, AB ordularını sokmak gerek. Bunlardan evvel de CIA'yi tabii ki. Ancak, bu işlere yetişmek için, eski tip, "vurdu mu devirir, attı mı vurur" tipindeki "ajan"ların, artık sadece Hollywood kaynaklı filmlerde nostaljik görüntüler olarak kalması gerek. CIA'nın çok ivedi "eğitim" gereksinimi var. İşte bu nedenle, CIA, Kuzey Virjinya'da, Frans Box rektörlüğünde, kendi üniversitesini açtı (M. C. Ruppert, 3 Temmuz 2002, www.copvcia.com).

Ajanlara verilen dersler bir harika; adeta "modern ajanın vazgeçilmez tutkuları":

Ekonomik trendler,
Uluslararası bankacılık,
Dünya petrol piyasası,
IMF,
Dünya Bankası,
Dünya Ticaret Örgütü çalışmaları.

Bundan 30 yıl kadar önce, Berkeley Üniversitesi profesörlerinden Dale Scott, CIA'nın o zamanki yedi başkan yardımcısından altısının NewYork borsasından (Wall Street) geldiğini söylemişti. Şu andaki CIA yöneticisi A. B. Krongard da eski bir yatırımcı bankacı. Genel müdürlüğünü yapmış olduğu eski şirketi AlexBrown/Deutschebank, 2000 yılının Eylül ayında, United Airways hisselerinde "insider trading" yapmakla suçlanmıştı. Yine şu anda NewYork borsası başkan yardımcılığı görevini yapan David Doherty de CIA'den emekli!

2002 yılı ortalarına kadar, Dünya Bankası'nın Enerji, Madencilik ve İletişim Daire Başkanlığı görevini yürüten şahsın adının BOND, James BOND olması ne güzel bir rastlantı.